

Programplan

2019-2023

Kultur- og mediesektoren - KULMEDIA

© Norges forskningsråd 2018

Norges forskningsråd
Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker
Telefon: +47 22 03 70 00
Telefaks: +47 22 03 70 01

post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Grafisk design omslag: Design et cetera
Foto omslagsside: Shutterstock

Oslo, november 2019

ISBN 978-82-12-03828-8 (pdf)

Innhold

1	Sammendrag	4
2	Bakgrunn og utfordringer	4
3	Mål for programmet	5
3.1	Hovedmål	5
3.2	Delmålene	5
4	Tematiske og faglige prioriteringer	6
4.1	Temaområder	6
4.1.1	Digitalisering	7
4.1.2	Økonomiske endringstrekk	7
4.1.3	Kultur- og mediepolitikk	7
5	Strukturelle prioriteringer	8
5.1	Fremme forskning	8
5.2	Styrke og utvikle forskningsmiljøer	8
5.3	Internasjonalisering	8
5.4	Kommunikasjon, formidling, samfunnsdialog	9
5.5	Støtteformer	9
6	Samarbeid med relaterte virkemidler	9
7	Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter	9
8	Ressurser og budsjett	10
9	Styring og organisering	10

1 Sammendrag

Mediene og kulturlivet gjennomgår nå store endringer. Viktige drivkrefter er globalisering, digitalisering, og endrede økonomiske rammebetingelser. Disse endringene innebærer både muligheter og utfordringer for mediene og kulturlivet, for mediens og kulturens samfunnsrolle, og for vilkårene for å utforme medie- og kulturpolitikk.

KULMEDIA skal bidra med forskning av høy kvalitet om kultur- og mediefeltene. Programmets kunnskapsoppbygging skal være relevant for politikktutvikling, forvaltning og aktører på disse feltene.

For å oppnå dette skal programmet finansiere prosjekter av høy kvalitet og legge til rette for at forskningsresultatene kan benyttes av aktørene i feltet. Programmet skal stimulere til samarbeid på tvers av fag og metodiske tilnærminger, bidra til å styrke forskningsmiljøer, og legge til rette for forskning som er internasjonalt orientert.

KULMEDIA har i perioden 2019-2023 tre prioriterte temaområder: 1. Digitalisering, 2. Økonomiske endringstrekk, og 3. Kultur- og mediepolitikk.

2 Bakgrunn og utfordringer

Mediene og kulturlivet har viktige samfunnsroller som arenaer, infrastruktur og tilrettelegger for mangfold og ytringsfrihet, for fellesskap og samfunnsdeltakelse. Et levende kulturliv og frie uavhengige medier er forutsetninger for en opplyst offentlighet, for demokrati og for et inkluderende samfunn.

Mediene og kulturlivet gjennomgår store endringer. Viktige drivkrefter er globalisering, digitalisering, og endrede økonomiske rammebetingelser. Disse endringene innebærer både muligheter og utfordringer for mediene og kulturlivet. Samtidig er det stor grad av usikkerhet knyttet til om og hvordan disse endringskreftene vil påvirke de ulike delene av medie- og kultursektorene, hvordan rammebetingelsene vil bli for produsenter, utøvere og virksomheter, hvordan ulike aktører vil bruke mulighetene, hvordan de økonomiske vilkårene vil være, og hvilken rolle medie- og kulturpolitikken kan og vil spille.

I denne situasjonen er forskningsbasert kunnskap viktig for politikktutvikling, for forvaltning og for aktører på kultur- og mediefeltene. Dette er de senere årene påpekt gjennom flere utredninger og rapporter (se f.eks. Grundutvalget 2012, Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4), Det norske mediemangfoldet (NOU 2017:7) og Meld. St. 8 (2018-2019) Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida). I disse dokumentene trekkes typisk mediens og kulturens samfunnsroller og den teknologiske og økonomiske utviklingen fram som faktorer som krever kunnskap. Dette rimer godt med regjeringas langtidsplan for forskning og høyere utdanning, Meld. St. 4 (2018-2019), der det legges vekt på digitaliseringens gjennomgripende endringer og hvordan disse påvirker offentlig debatt og demokratisk utvikling.

KULMEDIA 2014-2018

KULMEDIA-programmet ble etablert i 2014 som et forskningsprogram om kultur- og mediesektoren. Programmet var i utgangspunktet femårig, 2014-2018, og finansiert av Kulturdepartementet med om lag 15 mill. kroner årlig. Målet var økt kunnskap om sammenhengene mellom kulturlivets og mediens samfunnsrolle og deres endrede økonomiske og teknologiske betingelser, og å bidra til bedre kunnskapsgrunnlag for politikktutforming.

Forskningen i programmet har særlig belyst bruk av kultur og medier. Det er lagt vekt på medborgerskap, og på mediernes og kulturinstitusjonenes rolle for mangfold og deltakelse. Det er gjennomført studier av mediebruk og mediepolitiske tiltak, og analyser av institusjoner og bransjer på feltet. Programmet har bidratt med kunnskap om informasjonsfrihet, hvilke roller mediene og kulturelle arenaer spiller for folks forhold til offentligheten, om brukernes preferanser og hvordan nye digitale tjenester påvirker repertoar, forbruk og økonomi, og om formidling og tilgjengeliggjøring i museer og biblioteker. Alle prosjektene har berørt brukeraspekter.

KULMEDIA 2019-2023

Programmet skal i perioden 2019-2023 bygge på hovedtema og mål fra første periode, men med justering av tematiske, faglige og strukturelle prioriteringer. Det er tatt hensyn til viktige utviklingstrekk innenfor feltene de senere årene, samt hvilke tematiske områder som i mindre grad har blitt belyst gjennom forskningen så langt.

I den første perioden ble det igangsatt flere prosjekter som studerer hvilken innvirkning utviklingen i medie- og kultursektoren har for offentligheten og for publikum. I denne programplanen (2019-2023) legges det sterkere vekt på produksjonsprosesser, produsenter og rammebetingelser, og på betydninga av teknologisk, økonomisk, og kultur- og mediepolitisk utvikling.

3 Mål for programmet

3.1 Hovedmål

KULMEDIA skal bidra med forskning av høy kvalitet om kultur- og mediefeltene. Programmets kunnskapsoppbygging skal være relevant for politikktutvikling, forvaltning og aktører på disse feltene.

Programmet skal gi kunnskap om utfordringer og muligheter knyttet til endringer i teknologiske og økonomiske rammebetingelser, og om medie- og kulturpolitikk.

3.2 Delmålene

I tillegg har KULMEDIA følgende delmål som grunnlag for programmets virksomhet:

- KULMEDIA skal bidra til forskning av høy kvalitet innenfor programmets prioriterte områder.
- KULMEDIA skal legge til rette for at forskningsresultatene kan benyttes i politikk, forvaltning, av aktørene i feltene, og i den løpende samfunnsdebatten.
- KULMEDIA skal stimulere til samarbeid på tvers av fag og metodiske tilnærminger.
- KULMEDIA skal bidra til å styrke og løfte forskningsmiljøer:
 - Programmet skal styrke kompetente forskningsmiljøer som kan hevde seg internasjonalt innenfor de temaområdene programmet omhandler.
 - Programmet skal løfte miljøer innen områder med mindre etablerte forskningstradisjoner og tilrettelegge for kompetansebygging.
- KULMEDIA skal legge til rette for forskning som er internasjonalt orientert og forankret i internasjonal forskning.

4 Tematiske og faglige prioriteringer

Et sentralt utgangspunkt for KULMEDIA er hvordan viktige endringsprosesser i samtiden gir både utfordringer og nye muligheter for mediene og kulturlivet, og for rollen de spiller i samfunnet og for demokratiet. Ser man nærmere på disse endringsprosessene, vil man se at kulturlivet og mediene er preget av flere utviklingstrekk som virker samtidig og som kan synes å stå i et spenningsforhold til hverandre. Dette gjelder for eksempel:

Forholdet mellom endring og stabilitet: Utvikling og bruk av digital teknologi bidrar til dannelsen av nye økonomiske markedsstrukturer, verdikjeder og pengestrømmer som endrer betingelsene for produksjon og distribusjon av medieinnhold og kunst- og kulturuttrykk. Parallelt med disse endringsprosessene ser vi også en stor grad av stabilitet. Etablerte institusjoner og virksomheter tilpasser seg, og medie- og kulturpolitiske mål endres langsomt.

Forholdet mellom det globale og det lokale: Globale selskaper og plattformer som Google og Facebook har fått økt betydning i de nye verdikjedene som vokser fram. Dette innebærer endrede informasjons- og pengestrømmer samt endrede makt- og markedsstrukturer, og det utfordrer nasjonale aktører i medie- og kulturfeltene. Samtidig gir både slike plattformer, og andre sosiale nettverk, nye muligheter til den lokale utøver og innholdsprodusent for deling og samskaping.

Forholdet mellom det digitale og det analoge: Produksjonsprosesser, distribusjon og medie- og kulturbruk er i økende grad digitale. Samtidig er fortsatt ikke-digitale opplevelser viktige og lever side om side med de digitale. Dette gjelder på mediefeltet, der aviser fortsatt trykkes på papir, men i enda større grad innenfor kulturfeltet der for eksempel scenekunst og utstillinger gjerne bruker digitale verktøy i produksjon og tilrettelegging, men fortsatt bygger på at opplevelsen skjer ved fysisk tilstedeværelse.

Forholdet mellom mennesker og maskiner: Maskinlæring og andre teknikker for kunstig intelligens brukes til å spesialtilpasse nyhetsstrømmer til den enkelte bruker, til digitale kunstopplevelser, eller til å utvikle anbefalingssystemer. Dette innebærer at algoritmers forslag og avgjørelser får stor betydning. Da blir både algoritmenes transparens og den enkeltes kompetanse til å vurdere systemenes forslag og avgjørelser særlig viktige.

Disse utviklingstrekkene og spenningsforholdene mellom dem er slett ikke nye og de er heller ikke de eneste. Når de trekkes fram her, er det primært for å illustrere to poeng. Det ene er at utviklinga innenfor mediene og kulturlivet ikke er lineær og går i én retning, men at det er flere utviklingstrekk som virker samtidig. Disse gir seg ulike utslag i ulike medier og i ulike deler av kulturfeltet. Den andre grunnen er å vise at utviklingstrekkene innebærer både utfordringer og muligheter, både for aktørene i mediene og kulturlivet, og for samfunnsrollen mediene, kunsten og kulturen spiller.

For at man skal kunne bruke mulighetene og møte utfordringene klokt vil det være viktig med en grundigere forståelse av slike utviklingstrekk. Dette er viktig både for aktørene i kunsten, kulturen og mediene selv, for politikere og forvaltning som skal utforme gode rammebetingelser, og for den generelle samfunnsdebatten.

4.1 Temaområder

Nedenfor presenteres programmets prioriterte temaområder: 1. Digitalisering, 2. Økonomiske endringstrekk, og 3. Kultur- og mediepolitikk. Selv om temaene her beskrives separat, er de tett knyttet sammen. KULMEDIA ønsker forskning som ser dem i sammenheng med hverandre

4.1.1 Digitalisering

«Digitalisering» kan forstås både som utvikling og bruk av konkrete digitale teknologier, og som sosiale, kulturelle og økonomiske endringsprosesser som står i sammenheng med den digitalteknologiske utviklingen. I begge disse betydningene av ordet bidrar digitaliseringen til viktige endringer i kunst, kultur og medier. Selv om norsk og internasjonal forskning de senere årene har bidratt med viktig kunnskap og viktige innsikter på dette området, er det fremdeles behov for økt kunnskap om digitaliseringens betydning for mediene og kulturlivet.

Digitalisering er en gjennomgripende utvikling i hele kultur- og mediefeltene. Selv om digitaliseringens konsekvenser er mest påtagelig på mediesektoren og i de delene av kunsten og kulturen som produseres, distribueres og brukes digitalt, preges også den «analoge» kunsten av å inngå i digitale nettverk. Kulturarrangementer strømmes, og selv scenekunst som i utgangspunktet synes analog inngår i en digitalisert kultur gjennom for eksempel produksjon og markedsføring.

KULMEDIA vil støtte forskning som undersøker hvilke muligheter og utfordringer mediene og kulturlivet møter som følger av digitalisering. Programmet ønsker særlig forskning på hva digitalisering innebærer for produksjon av innhold og uttrykk i kunst, kultur og medier, og forskning som kan bidra til forståelsen av sammenhengene mellom teknologi, kultur og medier. Dette inkluderer forskning på produksjon, produksjonsprosesser og –teknologi; aktører som deltar i produksjon, distribusjon og forvaltning (virksomheter, utøvere, skapere, brukere); resultater av produksjonen (innhold, genre, uttrykksformer); og rammebetingelser for produksjon (inkludert globalisering, distribusjon, plattformer, politikk).

4.1.2 Økonomiske endringstrekk

Programmet skal legge vekt på økonomiske endringstrekk på kulturfeltet og mediefeltet. Bransjer, institusjoner og utøvere opplever endrede betingelser for egen virksomhet, finansieringsgrunnlag og verdiskaping.

I mediebransjen har digitaliseringen endret forholdet mellom mediene, brukerne og annonsørene. Dette har utfordret de lineære verdikjedene og den tradisjonelle tosidige forretningsmodellen i mediemarkedene. Globaliseringen av mediemarkedene og nettet som plattform for distribusjon og konsum av de fleste typer digitalisert innhold, har ført til omfattende endringer i konkurranseforhold og bruk.

For kulturlivet slår endringene ulikt ut avhengig av finansieringsmodell, og hvilke kunst-, kultur- og medieformer som studeres. Mens musikk og film har opplevd store endringer både på produksjonssiden og forbrukersiden, er endringene for scenekunst og visuell kunst mindre. Det betyr imidlertid ikke at disse områdene er uberørt av endringer i både økonomiske og digitale rammebetingelser, men at disse foreløpig synes mer indirekte.

KULMEDIA vil bidra til forskningsbasert kunnskap om endringer i kulturfeltets og mediefeltets økonomi, markedsstrukturer, verdikjeder, forretningsmodeller og pengestrømmer. Dette inkluderer forskning på hva som kjennetegner økonomien i mediene og kulturlivet; sammenhenger mellom økonomiske vilkår for bransjer, virksomheter og utøvere; og betydningen av økonomiske og politiske rammevilkår for produksjon og verdiskaping, herunder ikke-markedsomsatte verdier.

4.1.3 Kultur- og mediepolitikk

Mediene og kulturlivet spiller en særlig rolle i samfunnet, blant annet som tilrettelegger og arena for mangfold, ytringsfrihet, inkludering og deltakelse i offentligheten. Det er derfor knyttet særlige

politiske mål og virkemidler til kultur- og mediefeltene. Det er et typisk kjennetegn innenfor disse sektorene at politiske mål skal oppnås samtidig som aktørens autonomi og ytringsfrihet skal sikres.

Vilkårene for kultur- og mediepolitikken utfordres av blant annet globalisering, digitalisering og økonomiske endringskrefter. Det er behov for kunnskap om de langsiktige utviklingstrekkene, og om dagens politiske prosesser. Spørsmål knyttet til politisk handlingsrom og virkemidler for styring lokalt og nasjonalt, betydningen av offentlige støtteordninger, eierskap, og regulatoriske rammebetingelser i markeder som i økende grad er globale, står her sentralt.

KULMEDIA vil bidra med mer forskningsbasert kunnskap om hvordan medie- og kulturpolitikken blir til, innholdet i politikken, og hvilke virkninger politikk på disse feltene har. Dette inkluderer forskning på aktører og interesser som påvirker politikken; politiske beslutningsprosesser på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå; medie- og kulturpolitisk utvikling; forholdet mellom medie- og kulturpolitikk og andre politikkområder; forvaltnings- og styringsprinsipper i medie- og kulturpolitikken; og hvordan kultur- og mediepolitikken virker.

5 Strukturelle prioriteringer

5.1 Fremme forskning

KULMEDIA ønsker både forskning som går i dybden på enten mediefeltet eller kulturfeltet, og forskning som ser kultur- og mediesektoren i sammenheng. Samlet skal programmet dekke både kultur- og mediesektoren.

Programmet skal stimulere til tverr- og flerfaglig forskning. De enkelte forskningsprosjektene i programmet skal involvere den kompetansen og de faglige perspektiver og metoder som er relevante for å besvare prosjektenes problemstillinger og programmets tematiske prioriteringer.

5.2 Styrke og utvikle forskningsmiljøer

KULMEDIA skal styrke og utvikle forskningsmiljøer på kulturfeltet og mediefeltet. Det skal legges vekt på både å styrke og utvikle fagmiljøer som i dag forsker på kultur og medier, og å fremme forskning på disse feltene i andre disipliner og fagmiljøer som tradisjonelt i mindre grad har gjort kultur og medier til forskningsobjekt.

Forskning på mediesektoren i Norge er relativt velutviklet og institusjonalisert gjennom egne institutter og studieprogrammer, men det er likevel behov for å styrke forskningens kvalitet og internasjonal orientering gjennom nasjonal konkurranse. Forskning på kultursektoren er i mindre grad institusjonalisert og har i større grad behov for å bygge miljøer. Programmets prosjekter bør i tråd med dette vise hvordan de bidrar til å styrke og/eller utvikle fagmiljø. Rekrutteringsstillinger kan være ett virkemiddel i en slik sammenheng.

5.3 Internasjonalisering

KULMEDIA skal bidra til samarbeid og nettverksbygging mellom kulturforskningsmiljø, medieforskningsmiljø, og andre relevant fagmiljøer i Norge og andre land. Forskningsprosjekter bør belyse programmets forskningsområder i et internasjonalt sammenliknende perspektiv der dette er relevant.

5.4 Kommunikasjon, formidling, samfunnsdialog

Programmet legger stor vekt på brukerrettet formidling, kommunikasjon og dialog. Forskning fra programmet skal kunne tilegnes og anvendes som kunnskapsgrunnlag i politikktutvikling, forvaltning og for aktørene på kultur- og mediefeltene i samfunnsdebatten. Myndigheter og aktører i kulturlivet og mediene kan involveres i forskningsprosjektene der dette er relevant.

5.5 Støtteformer

Programmet skal bidra til forskning av høy kvalitet, styrke og løfte fagmiljøer og invitere til forskningssamarbeid. Programmet skal også bidra med forskning som frembringer relevant kunnskap for kultur- og mediefeltene. Søknadstypen forskerprosjekt vil være mest aktuell for programmet. Samarbeidsprosjekt for samfunnsutfordringer kan også være aktuelt å benytte. I tillegg vil programmet stille midler til rådighet til internasjonalisering og andre tiltak som øker verdien av porteføljen. Nærmere konkretisering vil komme i utlysningene. Søknader vil bli vurdert i henhold til Forskningsrådets tre vurderingskriterier: Kvalitet, Virkninger og effekter, Gjennomførbarhet.

Kjønnsmessige, etniske og sosiokulturelle forskjeller

Programmet vil stimulere til oppmerksomhet omkring kjønnsmessige, etniske og andre sosiokulturelle forskjellers betydning der det er relevant for forskningen.

6 Samarbeid med relaterte virkemidler

KULMEDIA er rettet mot utfordringer i kultur- og mediesektoren, men omfatter temaer og problemstillinger som er relevante også for andre samfunnsområder. Programmet har tematiske grenseflater mot flere programmer og satsinger i Forskningsrådet, og samarbeid kan være aktuelt der det gir merverdi og bidrar til programmets mål. Det kan f.eks. være aktuelt å samarbeide om kommunikasjon og formidling.

De mest aktuelle programmene og satsingene er:

- SAMKUL – Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger
- VAM – Velferd, arbeidsliv, migrasjon
- DEMOS – demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning
- SAMRISK – Samfunnssikkerhet
- IKTPLUS – Forskningsrådets satsing på IKT-forskning

7 Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter

Resultater

- Det forventes at KULMEDIA bidrar til ny forskningsbasert kunnskap om kulturlivet.
- Det forventes at KULMEDIA bidrar til ny forskningsbasert kunnskap om mediene.

- Det forventes at alle KULMEDIAs prosjekter publiserer fagartikler av høy kvalitet.
- Det forventes at prosjektene formidler både til allmennheten og målrettet til brukere.
- Det forventes at programmet bidrar til kompetansebygging gjennom blant annet rekrutteringsstillinger.
- Det forventes at programmet stimulerer til samarbeid på tvers av fag og metodiske tilnærminger, eksempelvis gjennom faglig samarbeid mellom miljøer som har ekspertise på feltene, og miljøer som har spisskompetanse på rammevilkår (som regulering, økonomi, teknologi, humaniora).
- Det forventes at KULMEDIA bidrar til mer internasjonalt orientert forskning innen programmets tema.

Virknninger

- Det forventes at forskningsresultatene fra KULMEDIAs prosjekter tas i bruk innenfor politikk, forvaltning, og av aktørene i feltene.
- Det forventes at forskningsresultatene bidrar til mer treffsikker politikk, og til mer informerte beslutninger i sektoren.
- Det forventes at KULMEDIAs forskningsresultater bidrar til å informere den løpende samfunnsdebatten.
- Det forventes at programmet bidrar til styrkede forskningsmiljøer innenfor programmets temaområder.
- Det forventes at programmet bidrar til å løfte og utvikle forskningsområder som har mindre etablerte forskningstradisjoner innenfor programmets temaområder.

Samfunns effekter

- Det forventes at KULMEDIA bidrar til å styrke mediene og kulturlivets samfunnsroller som arena, infrastruktur og tilretteleggere for mangfold og ytringsfrihet, for fellesskap og deltakelse i samfunn og kultur.
- Det forventes at KULMEDIA bidrar til et levende kulturliv og frie uavhengige medier som forutsetninger for en opplyst offentlighet, for demokrati og for et inkluderende samfunn.

8 Ressurser og budsjett

Kulturdepartementet legger opp til en økonomisk ramme til programmet på om lag 16 mill. kroner i året over fem år (2019-2023). Dette innebærer en total ramme for programmet på 80 millioner kroner i femårsperioden. KULMEDIA vil rapportere årlig på programmets aktiviteter i tråd med føringene gitt i tildelingsbrev fra departementet og i henhold til departementets sektoransvar.

9 Styring og organisering

Programmet ligger under porteføljestyret for Velferd, kultur og samfunn. Porteføljestyret har ansvaret for flere programmer og skal bidra til å realisere hele porteføljens investeringsmål og

budsjettmål. Det skjer gjennom porteføljeplaner og handlingsplaner basert på porteføljeanalyser. Arbeidet skal gjenspeile føringer fra Styret, bevilgende departementer og andre finansieringskilder.

Porteføljestyret opptrer på vegne av Forskningsrådet og rapporterer til Styret gjennom administrasjonen.

Oversikt og medlemmer i porteføljestyrene finnes [HER](#)

Porteføljeadministrasjonen

Porteføljeadministrasjonen arbeider tett mot alle programmene i porteføljen og ivaretar den daglige driften av porteføljen, har administrative funksjoner for porteføljestyret, porteføljen, budsjettmålene, og sørger for at styrets vedtak blir satt ut i livet.

Nedenfor følger en skjematisk framstilling av programmet, jf. programlogikkmodellen.

